

ЗАРІШНЯК І.М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький інститут економіки,
м. Вінниця

РОЛЬ І МІСЦЕ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ

У статті розглядається роль та місце тестового контролю у системі педагогічного контролю, аналізується визначення поняття «тестовий контроль», «тест», «тестування» та обґрунтовуються психолого-педагогічні умови результативності тестового контролю навчальних досягнень студентів.

Ключові поняття: «тестовий контроль», «тест», «тестування», «переваги й недоліки тестового контролю», «психолого-педагогічні умови тестового контролю».

В статье рассматривается роль и место тестового контроля в системе педагогического контроля, анализируется определение понятий «тестовый контроль», «тест», «тестирование» и обосновываются психолого-педагогические условия тестового контроля учебных достижений студентов.

Ключевые понятия: «тестовый контроль», «тест», «тестирование», «преимущества и недостатки тестового контроля», «психолого-педагогические условия тестового контроля».

The article considers the role and place of test control in the system of pedagogical control, analyses the concepts of "test control", "test" and "testing". Psychological and pedagogical conditions of test efficiency of students' performance are studied.

Key words: "test control", "test" and "testing", "advantages and disadvantages of test control", "pedagogical conditions of test control".

Вступ. В Україні після її приєднання до Болонської декларації необхідно здійснювати невідкладні кроки з модернізації системи та засобів педагогічного контролю. Сьогодні вищі навчальні заклади на етапі переходу до європей-

ських інтерактивних методів навчання працюють над вдосконаленням своєї системи контролю навчальних досягнень студентів.

Вирішення проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю навчальної роботи студентів як важливого засобу управління процесом навчання. Традиційно здійснюваний контроль навчальних досягнень студентів має основні недоліки. По-перше, репродуктивний характер (не дає змоги перевірити здатність свідомо використовувати здобуті знання у практичній діяльності). По-друге, на етапі перевірки не можна з'ясувати обсяг знань, умінь і навичок, що потрапили у довготривалу пам'ять. По-третє, об'єктивності оцінки заважає суб'єктивність в оцінюванні навчально-пізнавальної діяльності. Подоланню цих перешкод сприятиме застосування тестового контролю знань студентів. Ми припустили, що тестовий контроль навчальних досягнень студентів стане основним діагностичним, стандартизованим засобом вимірювання якості вищої освіти за таких психолого-педагогічних умов: 1) поступового впровадження тестового контролю за принципом доступності навчання; 2) комплексного характеру тестових завдань; 3) тестовий контроль має гарантувати об'єктивність оцінки знань, умінь, і навичок студентів та сприяти усуненню суб'єктивізму в оцінюванні; 4) чіткої організації проведення тестового контролю з науково-методичним та технічним забезпеченням; 5) аналізу результатів тестування задля забезпечення виявлення та усунення прогалин у ЗУН студентів; 6) комплексного характеру тестових випробувань.

Проблему використання тестового контролю у навчально-виховному процесі неможна назвати новою. Свого часу радянські дидакти (І.П.Підласий, І.Ф.Харламов) підіймали питання контролю досліджуючи проблеми діагностики рівня навчальних досягнень, спираючись на зарубіжний досвід контролювання. Різні аспекти тестування досягнень і розвитку висвітлені в працях С. Воскерч'яна, Т. Ільїної, Д. Кучми, Т. Лукіної, А. Мандрики, І.Підласого, І. Рапопорта, Н. Розенберга, І.Харламова та багатьох інших науковців. На думку сучасних дослідників, зокрема, Н.О.Онуфрієнко, в сучасних умовах запровадження кредитно-модульної системи організації навчання у вищих закладах освіти проблема тестового контролю знань студентів набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації з проблеми педагогічного контролю навчальних досягнень студентів пов'язані переважно з розробкою та уточненням складових тестового контролю, основних понять, спробами класифікації тестів як інструменту тестування та систематизації виділених груп. Так, Л. Банкевич, Л. Бечмен, В. Коккота, М. Портал, С. Суворов, Дж. Харріс пропонують класифікувати педагогічні тести відповідно до мети тестування. І. Зварич, В. Ландсман розрізняють тести, що

використовуються під час проведення різних видів контролю. Г. Артюшин, Н. Давидкіна та інші науковці розрізняють тести за структурою побудови. М. Челишкова розрізняє тести за часом виникнення: традиційні (гомогенні та гетерогенні) і нетрадиційні [1]. Ґрунтовний аналіз різних підходів щодо класифікації тестів здійснила С.С.Вітвицька. Вона систематизувала існуючі класифікації за певними ознаками (цільовими, функціональними і смисловими та формальними) [2]. У дослідженнях О. Мокрова, Т. Солодкої, С. Вітвицької, Т. Туркот обґрунтовується думка про необхідність впровадження тестування як найефективнішого засобу контролю ЗУН студентів. Як метод педагогічного контролю з його особливостями і перевагами розглядається тестування у роботі О.М. Мокрова, цьому методу присвячена праця Т.В. Солодкої. Тестовий контроль як основний в умовах кредитно-модульної системи організації навчання вищих педагогічних навчальних закладів розглядає Н.О.Онуфрієнко [3]. Разом з тим, відсутня єдність щодо визначення форм, видів та методів педагогічного контролю. Різноманітність вказаних підходів, на думку дослідників, зумовлена насамперед широкими функціональними можливостями педагогічного контролю взагалі і тестового як його складової зокрема. У вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних джерелах немає єдиного підходу до проблеми класифікації та систематизації видів, форм та методів навчальних досягнень студентів. Питанням же систематизації видів, форм та методів контролю навчальних досягнень студентів, місця та ролі тестового контролю у процесі вузівського навчання присвячена незначна кількість робіт. Означене зумовило нас звернутися до висвітлення малодосліджених питань тестового контролю навчальних досягнень студентів.

Метою нашого дослідження є уточнення ролі та місця тестового контролю навчальних досягнень студентів у системі педагогічного контролю. Для цього ми проаналізуємо існуючі визначення дидактичного поняття «тестовий контроль» та інших понять, що з ним пов'язані, доповнимо уже відомі підходи щодо класифікації та систематизації видів, форм та методів контролю навчальних досягнень студентів та обґрунтуємо психолого-педагогічні умови результативності тестового контролю навчальних досягнень студентів.

Виклад змісту власного дослідження. У сучасній педагогічній теорії відсутній ґрунтовний підхід щодо визначення понять «контроль», «перевірка», «облік» та інших, з якими вони пов'язані. Часто вони змішуються, заміняються, вживаються то в однакових, то в різних значеннях. Загальним родовим поняттям виступає «контроль», який виявляє, вимірює і оцінює знання, уміння та навички студентів. Тестовий контроль є видовим поняттям. Щоб окреслити дидактичну категорію «тестовий контроль», проаналізуємо основні підходи науковців щодо визначення її основних понять таких як «тест», «тестування». У психолого-педагогічних джерелах відсутня єдність трактування

поняття «тест». Цей термін можна віднести до загальнонаукових понять, пов'язаних з процесом вимірювання рівнів досягнення і розвитку студентів. Неабиякий інтерес науковців із різноманітних галузей до проблеми тестового контролю рівня підготовки студентів породжує неоднозначність у визначеннях та підходах до його дослідження. З огляду на це, ми виокремили кілька принципово різних поглядів на визначення тесту і тестування.

На думку І.П.Підласого, тест рівня академічних досягнень – це сукупність завдань, що зорієнтовані на визначення рівня засвоєння певних аспектів змісту навчання [4, с. 558].

За визначенням А. Майорова, тест – це інструмент, що складається з кваліметрично вивіреної системи тестових завдань, стандартизованої процедури проведення і заздалегідь спроектованої технології обробки і аналізу результатів, призначений для вимірювання якостей та властивостей особи, зміна яких можлива в процесі навчання [5, с. 10].

В. Аванесов визначає педагогічний тест як систему завдань специфічної форми, змісту, розташованих за зростанням складності, яка дає можливість якісно виміряти рівень підготовки випробуваних і оцінити структуру їх знань. Науковець наголошує, що тестовий процес – дуже ємне поняття, що містить у собі появу основних ідей, теорій, методів, а також саму практику тестування [6, с. 19].

О. Мокров під тестом вважає підготовлений згідно з певними вимогами комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування, з метою визначення якісних показників, що дозволяють виявити в учасників тесту компетенції і результати якого піддаються певному оцінюванню за заздалегідь встановленими критеріями [7].

М.Фіцула розглядає тест як метод контролю навчальної успішності, що передбачає відповідь студента на тестові завдання за допомогою розставлення цифр, підкреслення потрібних відповідей, вставлення пропущених слів, знаходження помилок тощо [8].

Н.Волкова під навчальним тестом розуміє систему завдань для оцінювання ЗУН студентів за допомогою кількісних норм [9].

Спираючись на вказані підходи та визначення Н.О.Онуфрієнко [3], у нашій роботі під тестом навчальних досягнень студентів ми розуміємо систему специфічних завдань певного змісту з поступовим ускладненням з метою об'єктивної оцінки рівня та якості підготовки студентів до професійної діяльності, результати яких піддаються оцінюванню за заздалегідь встановленими критеріями.

Таким чином, поняття «тест» вживається у значеннях: а) інструменту навчального контролю; б) форми перевірки ЗУН (тестування); в) методу навчання як способу вимірювання, оцінки та обліку навчальних досягнень.

Таблиця 1 – Види, форми і методи контролю навчальної діяльності студентів.

Види	Форми	Методи
вхідний (попередній, діагностичний, пропедевтичний)	письмовий	усне опитування (фронтальне і індивідуальне)
рубіжний (періодичний, тематичний)	усний	диктант (експрес-диктан)
модульний	програмований	контрольна робота (письмова робота)
підсумковий (екзамен, залік, курсова, дипломна)	практичний	комп'ютерне тестування
тестовий	лабораторний	тест
поточний	графічний	практичні задачі
перехресний	тестування	вправи
заключний		бесіда

Тестування ж науковці виділяють як форму контролю та спосіб перевірки ЗУН. Тестування як категорія дидактики, на нашу думку, означає процедуру вимірювання, оцінювання і обліку навчальних досягнень студентів. Складовими тестування є сам процес нагляду, спостереження і перевірки ЗУН та інструментарій у вигляді тесту навчальних досягнень. Таким чином, тестування – це форма контролю і спосіб перевірки ЗУН, під час яких використовується комплекс стандартизованих завдань, що піддаються певному оцінюванню заздалегідь встановленими критеріями.

Процес виявлення, вимірювання та фіксації результатів навчальної діяльності називається у педагогіці перевіркою. Перевірка здійснюється задля виявлення зворотного зв'язку між викладачем і студентом, отримання об'єктивної інформації про міру і ступінь засвоєння навчального матеріалу та своєчасне виявлення недоліків і прогалин у знаннях. Система перевірки та обліку результатів аналізу навчальних досягнень називається педагогічним

Таблиця 2 – Види контролю навчальних досягнень студентів.

Основа класифікації	Види
за місцем у навчальному процесі;	попередній, поточний, періодичний, підсумковий;
залежно від форми самостійної роботи студентів;	фронтальний, індивідуальний, груповий, комбінований, самоконтроль;
за використанням дидактичних і технічних засобів навчання;	письмовий, усний, програмований, практичний, лабораторний, графічний, комп'ютерний, тестовий;
за поєднанням методів контролю і самоконтролю у навчанні;	усний, письмовий, графічний, практичний, тестовий, програмований;
за видами перевірки навчальної роботи студентів;	попередній, поточний, тематичний, рубіжний (міжсесійний);
за формами перевірки ЗУН;	залік, курсова, дипломна, магістерська робота, колоквиум, консультація, екзамен, виробнича практика.
за формами організації перевірки ЗУН;	індивідуальний, фронтальний, самоконтроль, рейтинг.

контролем. Таким чином, тестовий контроль може розглядатися як форма, вид і метод педагогічного контролю.

Відсутність єдності поглядів науковців у визначенні видів, форм та методів педагогічного контролю та аналіз педагогічних джерел дозволив нам виділити кілька підходів щодо класифікації видів, форм і методів контролю навчальної діяльності студентів.

Нагляд, спостереження і перевірку успішності студентів здійснюють за допомогою різних видів.

Усі згадані види контролю ЗУН студентів є відносно самостійними і тісно пов'язаними між собою. Якщо проаналізувати практику застосування вузівського контролю, то традиційно виділяють за місцем у процесі навчання попередній, поточний, періодичний і підсумковий види контролю. Тести знань, умінь і навичок застосовують на всіх етапах дидактичного процесу. За їх допомогою ефективно забезпечується попередній, поточний, тематичний, підсумковий контроль, а за кредитно-модульної системи – і модульний контроль ЗУН та академічних досягнень.

У ході проведеного опитування серед викладачів та студентів 1-4 курсу ВІЕ ТНЕУ (30 викладачів і 104 студенти) виявлено основні переваги та недоліки тестового контролю навчальних досягнень студентів, що визначалися психологічним, педагогічним та організаційно-методичним характером [10]. Основні переваги респонденти пов'язують із організаційно-методичними показниками, а недоліки, на їх думку, лежать в основі сутності контролю. Тому для того, щоб тестовий контроль знань був результативним, необхідно дотримуватись таких психолого-педагогічних вимог щодо його застосування:

Поступове впровадження тестового контролю, що дасть змогу психологічно підготувати студентів. Розпочинати слід з простих тестів, через деякий час вводячи більш складні конструкції.

Завдання повинні мати комплексний характер. Це означає, що тестові завдання повинні бути різноманітними за складністю, відповідати принципу систематичності і послідовності у навчанні і комплексному підході у проведенні самих тестових випробувань.

Тестовий контроль мусить гарантувати об'єктивність оцінки знань, умінь, і навичок студентів, сприяти усуненню суб'єктивізму, а відтак і формуванню позитивного ставлення до навчального предмета, а також до викладача, який його викладає.

Важливим є дотримання організаційної чіткості в проведенні тестового контролю, науково-технічного та методичного забезпечення, що передбачає: а) наявність організаційного моменту, під час якого викладач пояснює тестові завдання, дає відповіді на запитання студентів, обов'язково визначає час, необхідний для виконання роботи; забезпечення кожного студента бланком

відповідей стандартного зразка, що великою мірою заощаджує час і студентів, і викладачів; б) різноманітність тестових завдань, кількість варіантів має дорівнювати кількості присутніх студентів; в) забезпечення використання тестування за допомогою комп'ютерних технологій.

Обов'язково слід робити аналіз результатів тестування задля забезпечення виявлення та усунення прогалин у знаннях, уміннях і навичках студентів.

В результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1) у сучасній педагогічній теорії відсутня єдність щодо трактування понять «тестовий контроль», «тестування», «тест»: вони заміняються, змішуються;

2) тестовий контроль навчальних досягнень студентів є ефективним засобом перевірки, оцінювання та аналізу результатів навчальної діяльності студентів і прийняття рішення про характер наступної діяльності в залежності від отриманої інформації;

3) на наш погляд, і тест як система завдань специфічної форми і відповідного змісту, і тестування як вид і форма контролю є науково обґрунтованим інструментом оцінювання знань, умінь і навичок студентів, допомагає здійснювати індивідуальний контроль результатів навчання кожного з них, мобільно керувати навчально-виховним процесом;

4) проте застосовувати тестовий контроль у процесі навчання потрібно в комбінації з традиційними видами, формами і методами контролю навчальних досягнень студентів та дотриманням зазначених вище психолого-педагогічних умов: 1) поступового впровадження тестового контролю за принципом доступності навчання; 2) комплексного характеру тестових завдань; 3) тестовий контроль має гарантувати об'єктивність оцінки знань, умінь, і навичок студентів та сприяти усуненню суб'єктивізму в оцінюванні; 4) чіткої організації проведення тестового контролю з науково-методичним та технічним забезпеченням; 5) аналізу результатів тестування задля забезпечення виявлення та усунення прогалин у ЗУН студентів; 6) комплексного характеру тестових випробувань.

Список використаних джерел:

1. Чельшкова М. Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов / М. Б. Чельшкова. – М.: Логос, 2002. – 432 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання / С.С.Вітвицька. – 2-ге вид. – К.: Центр учбової л-ри, 2011. – С. 231-232.
3. Онуфрієнко Н.О. Тестовий контроль знань студентів вищих педагогічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / Н.О.Онуфрієнко. – Режим досту-

пу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N125/N125p053-056.pdf, вільний, назва з екрану.

4. Подласый И.П. Педагогика: новый курс. В 2 кн. Кн.1 Общие основы. Процесс обучения / И.П.Подласый. – М.: Владос, 1999. – С. 559-561.
5. Майоров А. Н. Теория и практика создания тестов для системы образования / А.Н.Майоров. – М.: Интеллект-Центр, 2002 – 56с.
6. Аванесов В. С. Определение исходных понятий теории педагогических измерений / В.С. Аванесов // Педагогические измерения. – 2005. – № 2. – С. 17-20.
7. Мокров О.М. Тестовий контроль теоретичних знань студентів інститутів фізичної фізкультури: автореф. дис....канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / О.М.Мокров. – Х.: [б.в.], 1995. -23 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / М.М.Фіцула. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1997. – С. 137-138.
9. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник / Н.П.Волкова. – К.: Академія, 2001. – С. 297. (Альма-матер).
10. Зарішняк І.М. Переваги та недоліки тестового контролю знань, умінь і навичок студентів / І.М.Зарішняк // Проблеми та перспективи розвитку національних економік у сучасних умовах: мат. Всеукр. наук.-практ. конф. з між-нар. участю, м. Вінниця, 9 квітня 2013 р. – Тернопіль: Крок, 2013. –С.364-366.